

УДК 39(=161.2):728.94](477.86-11)

Роман РАДОВИЧ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1900-8948>

ЗАБУДОВА ПОКУТСЬКОГО ДВОРУ: БУДІВЛІ ДЛЯ УТРИМАННЯ ДОМАШНІХ ТВАРИН, ПТИЦІ ТА МАЛІ АРХІТЕКТУРНІ ФОРМИ

Розглядаються господарські споруди, призначені для утримання домашніх тварин та птиці («стайні», «карники», «курники» тощо), а також малі архітектурні форми двору (сушні, колодязі). Проаналізовано їх специфічні риси та особливості планування. Особлива увага зосереджена на техніці та технології будівництва.

Ключові слова: Покуття, господарські будівлі, стайня, курник, карник, загорода, криниця, техніка будівництва.

© Р. РАДОВИЧ, 2018

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (143), 2018

Хоча основним заняттям покутян, як і жителів інших етнографічних субрайонів низинного Прикарпаття, було землеробство (тут вирощували кукурудзу, жито, ячмінь, овес, конюшину, в городах — коноплі, капусту та інші культури), важливим у забезпеченні життєдіяльності місцевого населення було також тваринництво [12, с. 264—266]. На Покутті розводили велику рогату худобу, овець, кіз, коней, свиней, домашню птицю. Власне це й визначало потребу спорудження відповідних будівель двору, кількість яких залежала від місцевих традицій, майнового стану господарства тощо. Скажімо, у дворі бідноти (с. Торговиця Кол.)¹, крім невеличкої хатини, була лише невеличка стаєнка і два-три «обороги», натомість у дворах заможніших господарів, крім іншої забудови, вже присутні стаєнка на худобу, «кармник» і хлівець на свині [19, с. 59—60], знову ж, у багатіїв кількість та розміри таких будівель були значно більшими.

За призначенням споруди для утримання домашніх тварин та птиці умовно можна поділити на дві групи: а) для утримання великої рогатої худоби, коней, овець, кіз та ін.; б) для утримання свиней, домашньої птиці (курей, гусей, качок) тощо. Споруджували їх окремо, поєднували між собою чи з іншими будівлями двору, інколи блокували із житлом.

Велику рогату худобу (корів, волів) та коней утримували в стайнях («стайня», «стайні»); розрізняли: «стайні коровічі», «стайні волечі» («стайні для биків»), «стайні кінські». Не рідко ці споруди ще називали «шопами» або «колешнями» [14, с. 3; 19, с. 59—60; 20, с. 12] («квашне на худобу»: с. Малий Ключів Кол.). Розміри і кількість стаєнь у дворах заможнішого селянства були різними. Вони могли стояти окремо чи входити у блок з іншими спорудами двору (найчастіше зі стодолами). Інколи (лише на покутсько-бойківському пограниччі: Над., Бог.) «стайню» (для рогатої худоби) блокували із житлом («хата під одним накритьом») [1, арк. 3, 6—8, 10]. Зазвичай у господарів середньої заможності побудували дводільні стайні з окремими приміщеннями для коней і корів (сс. Попельники Снят., Красилівка Тис., Великий Ключів Кол.). В одному з них (напри-

¹ У статті для позначення адміністративних одиниць будемо використовувати наступні скорочення: Городенківський р-н — Гор., Тлумацький р-н — Тлум., Тисменецький р-н — Тис., Коломийський р-н — Кол., Косівський р-н — Кос., Надвірнянський р-н — Над., Богородчанський р-н — Бог.

клад, у стайні для коней: с. Краси́лівка) могли влаштувати загороду для молодняка. У стайнях багатих господарств бувало й три-чотири окремих камери: стайня для корів, стайня для биків (волів), стайня для коней, стаєнка на вівці (с. Чортовець Гор.); стайня для корів, стайня для коней, стайня для биків (і молодняка), «куча на свині» (с. Залуччя Снят.). Знову ж коней і корів зчаста утримували в окремих будівлях (сс. Трійця Снят., Великий Ключів Кол.). Окремі невеличкі «стаєнки» призначались і для молодняка (велика Кам'янка Кол., Чортовець Гор.). Часто в господарський блок входили й інші приміщення. Наприклад, у дворі кінця ХІХ — першої половини ХХ ст. у с. Тростянка (Кол.) зі стайнею для корів (тут утримували і свиней) зблоковано курник, а у с. Корнів під спільним дахом блокувались комора, стайня та шопа для реманенту (стайня у таких спорудах, як правило, займала центральне місце).

«Стайні» споруджували переважно у каркасній техніці. У придністровській частині Покуття їх зазвичай будували у такій же техніці, як і хати — з «глевків», заплетених між вертикальними колами (сс. Городниця, Воронів Гор.; Олешів, Одаї, Буківна, Олеша Тлум.; Стриганці Тис.). Основу каркасу становили стовпи («слупи», «сохи») та «платви», які попарно з'єднували навскісними риглями («п'єтнбрі», «ббнта»). Стовпи каркасу («слупи», «сохи») встановлювали на камені (сс. Пужники Тлум.) чи (давніше) вкопували у землю (Воронів Гор.). Щоправда, частіше (принаймні вже на початку ХХ ст.) тут побутували стайні, споруджені технікою «в переклад» (їх тут називали «дерев'єні стайні», «стайні в замітник»), тобто у яких горизонтальні диліни перекладали шаром глиносоломи (сс. Бортники, Пужники Тлум.; Глушків, Острівець Гор.; Краси́лівка, Єзупіль, Побережжя Тис.). У деяких селах стіни стаєнь виплітали з лози чи ліски (сс. Краси́лівка Тис., Будилів Снят.). Плетені стіни «мастили» глиносоломою тільки ззовні («знадвіря»), «аби худоба не вибивала глини».

У деяких місцевостях інколи застосовували безкаркасну монолітну техніку. Скажімо, на Городенківщині (сс. Корнів, Копачинці, Чортовець, Раковець та ін.) «стайні» часто споруджували з каменя [18, с. 206]. Це ж стосується й інших придністровських районів (сс. Вікняни, Одаї Тлум.; Стриганці, Побережжя, Сілець, Козина Тис. тощо). Плит-

ки каменя викладали на розчині глини чи «болота». Інколи стіни таких споруд могли залишати відкритими, проте часто їх з обидвох боків мастили глиною («вмащували звідти і звідти») і забілювали (сс. Копачинці, Раковець Гор.). Як зазначають респонденти, «Стайні робили з каменя, бо [стіну] з болота коро́ва рогом пробє» (с. Чортовець); «Стайні з каменя, аби худоба не вибивала глини» (с. Одаї). Місцями, де не було каменоломні, стайні робили з «привозного каменя». Проте, як зазначають у с. Воронів (Гор.), мурувати стайні з каменя почали лише в 1941—1942 рр. В окремих випадках (приблизно у 1940-х роках) у деяких селах стайні могли споруджувати без жодного каркасу з «саману» (с. Ісаків Тлум.), проте такі споруди не були практичними, «бо саман вибивала худоба».

Натомість у підгірській частині Покуття «стайні», як неодноразово візначають респонденти, споруджували у тій же техніці, що й житла — каркасно-дильованій («в заміт», «з дерева в слупах», «в слупи, закидані деревом», «в заклад», «в дилі»): сс. Коршів, Баб'янка, Струпків, Торговиця, Тростянка, Велика Кам'янка, Жукотин (Кол.); Задубрівці, Залуччя, Белелуя (Снят.); Краси́лівка, Клубівці, Вільшаниця (Тис.); Жуків (Тлум.) та ін. Це ж стосується й Косівського, Надвірнянського та Богородчанського р-нів. У давніших спорудах дубові стовпи («слупи») каркаса вкопували у землю (с. Велика Кам'янка Кол.) чи встановлювали на камені (інколи вкопували лише чотири кутові стовпи). Для «замітника» використовували дерева листяних порід («трепету», вербу тощо) чи колону смерекову деревину гіршої якості (тоншу, коротшу). Використання короткої деревини для «замітника» призвело до того, що стовпи каркаса встановлювали на незначній відстані між собою, скажімо, у с. Залуччя (Снят.) відстань між ними сягала лише 1—1,5 м. У першій чверті ХХ ст. стовпи каркаса почали задовбувати у підвалини (особливо це стосується Коломийщини). В такому разі, крім вертикальних стовпів, у конструкції використовували стовпи навскісні («скосаки», «батоги»), які верхнім кінцем задовбували у платву, а нижнім — у підвалину (чи нижню частину стовпів)². Така конструкція була надзвичай-

² Таким чином закріплені «скосаки» використовували також у конструкції без підвалин — при стовпах, встановлених на камені.

но економною, оскільки дозволяла використовувати для замітника не тільки коротку деревину, а й узагалі відходи (завдовжки 0,5—0,7 м). У наближених до гір місцевостях (Бог., Над., Кос.) стіни нерідко споруджували у зрубній техніці («в угли»). Стайні такої ж конструкції, будовані з «плениць» чи колод відомі і в низці сіл Снятинського (сс. Задубрівці, Трійця тощо), а зрідка й Коломийського р-нів. На південно-західному та західному пограниччях (Бог., Над., Кос.) траплялось, що дерев'яні стіни цілком не тинькували, проте на основній частині підгір'я їх переважно «мастили» («ліпили так, як хату»: с. Баб'янка Кол.), щоправда, лише ззовні — «знадвіря» (сс. Тростянка, Торговиця, Коршів, Баб'янка Кол. Задубрівці Снят.). Як зазначають у с. Задубрівці, «Всередині в стайні не мастили ні стелі ні стін, бо тоді вона скоро гние». Доволі часто навколо цих споруд на зиму встановлювали «загату» (загороду з системи колів, заповнену листям, сіном тощо).

У стайнях завжди влаштовували стелю. Давніше вона мала доволі легку і примітивну конструкцію. Скажімо, у с. Городниця (Гор.) зверху на балки просто накладали пліт з товстішої лози. Такі «городжені стелі» влаштовували навіть при будівництві стін «в заміт» (с. Тростянка Кол.). Зверху для утеплення на пліт насипали товстий (0,5 м) шар листу, де він, як зазначають респонденти, «стояв з року в рік». Проте на підгір'ї стелю частіше робили по-іншому: на балки густо накладали нетовсті жердини («Клади патики один коло одного і насипали листя з дуба»: с. Баб'янка Кол.). Траплялось, що як і в житлах, стелю у стайнях споруджували з вальків. Наприклад, у с. Белелуя (Снят.) її викладали з «глевків» по дрюках чи по «ополках» («стелі мащена глевками»).

«Стайні» зазвичай не мали дерев'яної підлоги: худоба стояла на солом'яній підстилці, що давало змогу виробляти значний запас гною для удобрення полів та городів. Щоправда, інколи у тій частині стайні, «де стояли корови», долівку викладали каменем («буртували камінь»): с. Тростянка (Кол.). Необхідним облаштуванням стайні для корів була закріплена горизонтально «драбина» (за яку накладали «паші» для худоби) та «жолоб» («ясла») під нею (для дрібних кормів). Гній періодично викидали у яму-гноярню («гноянку»). Для цього в одній зі стін стайні (пере-

«Стайня» першої половини ХХ ст., с. Передівання Городенківського р-ну

важно на тильному фасаді: с. Тростянка Кол.) влаштовували спеціальний отвір. На Покутті дуже часто «гноянка» була відгороджена від іншої частини двору низьким плотом. На Придністров'ї (Гор., Тлум.) її частіше обкладали невисоким (0,5—0,7 м) «муром» (с. Сокирчин Тлум.) чи обгороджували поставленими на ребро плитами каменя-пісковика (с. Городниця Гор.).

Зазвичай, перед хлівами городили «загороди», у яких вільно ходила худоба (сюди теж накидали соломи). Невеликі «загороди» виділяли і перед приміщеннями для свиней. Давніше «загорода» охоплювала усі господарські споруди, призначені для тварин. У с. Нижній Вербіж (Кол.) респонденти старших вікових груп відзначають, що «стайня» призначалась лише для биків, а «худоба (корови) стояла в загородах». Інколи у «загородах» для корів споруджували будівлі легкої конструкції — власне тільки піддашся («колешня», «колешне»). Скажімо, у с. Малий Ключів (Кол.) «колешню на худобу» споруджували наступним чином. В землю закопували «сохи» (для утримання однієї корови — приміщення робили невелике, тому закопували лише чотири сохи по кутах споруди; якщо ж у господарстві було більше худоби — його робили більшим і «забивали більше сох»). Причому з одного боку будівлі сохи були вищими, з протилежного — нижчими. У розвилки сох (попарно) вкладали дві «платівки», на них опирали «кізли». Утворений таким чином односхилий дах («верх») пошивали солом'яними сніпками. Стін у такій споруді не робили зовсім. Як зазначає респондент (Гурійчук Анна Василівна, 1910 р. н.), у таких «колешнях»

«Майстри копають криницю», с. Незвисько Городенківського р-ну. Фото 1930-х рр.

утримували морозостійкі породи корів («*таких, що не боялися морозів — сіру і чорну рогату*»).

Окрему «загороду» з «пруті» у дворі влаштовували і для овець (с. Долина Тлум.). На покутсько-гуцульському пограниччі (Кос.) взимку їх подібно, як і на Гуцульщині, утримували в притулах-піддашнях при житловій споруді. На основній території Покуття для овець відводили окремі приміщення, які блокували зі стайнею (с. Чортовець Гор.) чи «кучами» для свиней (с. Трійця Снят.). Молодняк (ягнята, телята тощо) могли утримувати в одній із причілкових притул хати [19, с. 60]. Знову ж молодих ягнят взимку часом тримали під припічком («між штандарами») у хаті (с. Залуччя Кол.).

Приміщення для свиней називали «карнік» («куча», «кучі», «свинарник», «свинарні»), для курей — «курнік» («курятник»).

Курей часто утримували у «коровічих стайнях»: для них високо під стелею влаштовували сідало («банта») — своєрідне риштування (сс. Гарасимів Тлум., Клубівці, Добровляни Тис., Воронів Гор. та ін.). На двір кури виходили крізь спеціальне віконце по драбинці, приставленій до нього, рідше — через загальні двері. Тут могли утримувати й свиней, відгороджуючи десь у кутку окрему загороду — «кучу», тоді сідало для курей зазвичай робили над нею.

Свиней також могли утримувати в невеличких будівлях прибудованих до стайні (з щитового, фасадного чи тильного боків), до причілка хати (с. Незвисько Гор.) чи до стодоли. Скажімо, у стодолі зі с. Вербівець (Кос.) при головному фасаді обабіч в'їзних воріт були розташовані дві «кучі» на свині. До при-

чілка господарської споруди міг блокуватись і «курнік» (с. Рибне Кос.). Часто кури ночували у хаті на горищі («на поді»): сс. Гавриляк, Олеша (Тлум.), Чортовець (Гор.). У с. Чортовець на горищі у кутку могли відгороджувати вузькими дошкам чи іншим окремих «курятник» [4, арк. 28]. Утримання курей на «поді» в минулому тут було доволі поширене. Зокрема О. Кольберг зазначає, що господині на солом'яному даху часто ставили спеціальне пугало, щоб відлякувати лиса, який з горища забирав курей [19, с. 56]. В зимові місяці кури часто сиділи у хаті під припічком — «між штандарами» [19, с. 59] (сс. Лукавиця, Манява Бог.).

Однак на основній території Покуття найчастіше як для птиці, так і для свиней будували окремі споруди невеличких розмірів (сс. Семаківці, Копачинці, Острівець, Стрільче, Незвисько, Рогиня Гор.; Коршів Кол.; Трійця, Белелуя, Будилів, Попельники, Балинці Снят.; Олеша Тлум.; Вільшаниця, Красилівка, Кривотули Тис.; Рибне Кос. та ін.).

Окремі «курники» могли бути дерев'яними («в заміт»: сс. Великий Ключів, Тростянка Кол.; рідше — «в вугли»: сс. Трійця, Попельники [3, арк. 25] Снят.), проте, як зазначають респонденти, давніше їх найчастіше виплітали з плоту. Особливо це стосується придністровської частини Покуття (Снят.: сс. Белелуя, Будилів; Тлум.: с. Олеша; Гор.: сс. Стрільче, Незвисько, Чортовець; Кос.: с. Рибне). Зсередини курників ніколи не заліплювали глиною (с. Коршів Кол.), натомість ззовні плетені стіни завжди «мастили» товстим шаром «болота», а дерев'яні (каркасно-дильовані чи зрубні) ззовні могли «мастити» (сс. Трійця Снят., Тростянка Кол.) чи залишати відкритими (сс. Попельники Снят.). Слід відзначити, що на Покутті відомі окремі випадки плетених курників, стіни яких зовсім не оброблені глиною, проте, як зазначають респонденти, їх використовували тільки для літнього утримання курей — на зиму їх брали до хати (с. Рибно Кос.). В деяких придністровських селах траплялись курники муровані з каменя (с. Чернелиця Гор.), а то й складені з «глевків» (с. Белелуя Снят.). Часто такі споруди по вертикалі ділились стелею примітивної конструкції на дві секції: верхню — для курей та нижню — для качок (сс. Будилів, Белелуя Снят.).

Курники, виплетені з плоту, могли бути прямокутними у плані («курнік квадратний, городжений»:

сс. Олеша Тлум., Лука Гор., Белелуя Снят., Рибне Кос.), однак з деяких населених пунктів Городенківщини маємо згадки про круглі (чи овальні) курники. Скажімо, у с. Стрільче (Гор.) респонденти похилого віку відзначають, що колись «були курники круглі, плетені з верби». Маленькі плетені курники циліндричної форми на Городенківщині згадує також М. Русов [18, с. 213].

Прямокутний у плані (1,5 x 1,9 м) курник (заввишки 1,6 м), зберігся у с. Лука (Гор.). Основою його стін є чотири «сохи», вкопані у землю, зв'язані уверху платвами. Простір між «сохами» заповнений горизонтальним плотом по вертикальних кілках. Стіни зовні «мащені», побілені, до половини висоти підведені жовтою глиною. По висоті (стелею з плоту) курник розділений на дві секції. У верхній частині («на підку») «сиділи кури», знизу — утримували качок. У нижню частину ведуть невеличкі дверці (0,5 x 0,5 м), розташовані ближче до одного з кутів. Окремими (дещо меншими) дверцятами обладнано і верхню секцію. Вони розташовані посередині фасаду, а над ними — невеличке кругле віконце. Перекрита споруда трисхилим солом'яним дашком [5, арк. 19]. Подібні курники (поділені по висоті), стіни і стелю яких виплітали з «ліски», зафіксовано й у сс. Будилів, Белелуя (Снят.).

У другій половині ХХ — на початку ХХІ століття на теренах Покуття ні нам ні нашим попередникам не вдалося віднайти круглі чи овальні у плані курники, стіни яких виплетені з плоту, проте на сусідній Буковині у 1980-х роках ми доволі детально обстежили дві такі споруди (сс. Котилів Новоселицького, Даньківці Хотинського р-нів Чернівецької обл.). Курник у с. Даньківці має форму циліндра (заввишки 1,29 м, діаметром 2,33 м): по колу у землю вбиті кілки, а поміж ним заплетено горизонтальний пліт. Споруда мащена глиносоломою лише зовні. У курник ведуть невеличкі (0,66 x 0,49 м) дверцята, над якими влаштоване кругле віконце діаметром 0,2 м. Основу конічного даху (заввишки 0,9 м) становить вісім доволі тонких жердин (крокв), які у верхній частині прив'язані до лісового обруча, а нижньою закріплені до верху плоту. Перекрита споруда соломою, яку зверху закріплює теж лісовий обруч. Натомість курник подібної конструкції зі с. Котилів у плані має овальну форму і розширюється догори (параметри нижньої частини 1,55 x 0,9 м, верхньої —

Криниця, с. Буківна Тлумацького р-ну

2,5 x 1,1 м). Висота стін становить 1,34 м, дашка — 0,71 м. У даному разі кілки каркасу вже не вбиті у землю, а запуснені в отвори підвалин. Оригінальну конструкцію (і форму) має каркас солом'яного даху. Його становлять каблуки (вигнуті прутья ліски, закріплені кінцями до верху плоту), висота яких з просуванням від середини зменшується. Це одна каблука (до якої прив'язані попередні) іде впоперек даху. У нижній частині курника влаштовані низенькі (завширшки 0,37 м) дверцята. Знову ж курник, виявлений у 1976 р. науковцем Львівського музею народної архітектури та побуту Олександром Буць-Бодревичем на Поділлі (с. Більче Золоте Борщівського р-ну Тернопільської обл.), теж овальний у плані, розширений догори (завдовжки: у нижній частині — 1,9 м, у верхній — 2,6 м). Висота стінок становить 2,2 м, даху 1,2 м. Як і у попередньому випадку, курник піднятий на підвалинах. У нижній частині влаштовані маленькі (0,6 x 0,5 м) дверцята, а у стінці — три круглі віконця. Подібні, виплетені з лози (чи іншого), круглі (чи овальні) у плані курники в минулому широко побутували у південних районах Поділля. Це у 1920-х рр. на Кам'янецьчині (Кам'янець-Подільський р-н Хмельницької обл.) їх доволі значне поширення засвідчують матеріали українського мистецтвознавця Володимира Гагенмейстера [7, с. 1—28]. Дослідники згадують подібні будівлі в селах Ластівка, Княгинин, Цибулівка, Китайгород (круглі у плані), Врублівка і Цибулівка (овальні та прямокутні в плані) цього району [11, с. 100—102]. Траплялись вони й у також на Середньому Подніпр'ї (Черкаська обл.). Очевидно у минулому такі споруди побутували по усій лі-

«Стайня», с. Гарасимів Тлумацького р-ну

состеповій частині України, заодно й на етнографічній Волині (зокрема такий курник було виявлено у с. Княгинин Млинівського р-ну Рівненської обл. [15, с. 214—215]).

Щодо «курників», складених з деревини («в заміт» чи «в вугли»), то для їх спорудження зазвичай використовували деревину гіршої якості: будівельні відхоти, тонкомір тощо. Скажімо, «курник», обміряний нами у с. Тростянка (Кол.) прямокутний у плані (1,3 x 1,8 м), заввишки — 1,4 м. Збудований «у замітник», на підвалинах, зовні мащений глиносоломою та побілений. Перекритий невисоким (0,5 м) двоххилим дашком (у піддашші для утеплення — сіно). У нижній частині будівлі — невеличкі дверцята. У верхній частині (на рівні сідала) — отвір (крізь який заходять і виходять кури) теж обладнаний дверцятами. Натомість курник зі с. Трійця (Снят.) споруджений вже у зрубній техніці («в вугли») з колод діаметром 15 см. Його розміри у плані 2,34 x 1,94 м, стеля влаштована на рівні 1,68 м. Курник переkritий двоххилим дашком. Двері прорубані у середній частині довшої стіни, обабіч від них — по одному невеличкому заскленому віконцю. Стіни мащені глиною тільки зовні споруди. Вини білені, а у нижній частині підмащені сажею. Знову ж оригінальний «курничок» каркасно-дильованої конструкції зберігся у с. Великий Ключів (Кол.). Це прямокутна у плані (1,63 x 2,0 м) споруда з висотою стін 1,4 м, яка стоїть на підвалинах. Двері влаштовані з вузького боку, а на боковому фасаді — невеличке віконце. Перед входом влаштоване нешироке (0,5 м) піддашшя, підтримуване двома фігурно затесаними стовпцями, закріпленими до виносів платв і підвалин. Зовні стіни

«мащені» глиносоломою. Покритий «курничок» чотирисхилим дахом під червоним «черепом».

Будівлі для утримання свиней на усій території Покуття, як і скрізь в Україні [6, с. 120; 11, с. 102], зазвичай будували з дерева: у зрубній (сс. Красилівка Тис.; Трійця Попельники [3, арк. 25] Снят., Тростянка, Сопів Кол.; Старий Косів [2, арк. 12], Рибно [3, арк. 5—6] Вербівець Кос.), рідше — каркасно-дильованої (сс. Корнів [3, арк. 67] Гор., Будилів Снят.) техніці. Їх часто дещо піднімали над землею і влаштовували дерев'яну підлогу чи вимощували каменем. Зовнішні стіни цих будівель могли «мастити» глиною (сс. Трійця Снят., Корнів Гор.) чи залишати не мащеними (сс. Попельники Снят., Старий Косів, Рибно Вербівець Кос.), знову ж внутрішні, як і у курниках, — ніколи не тинькували. Як і в багатьох інших регіонах України [6, с. 120], цю споруду часто облаштовували, так би мовити, зовнішньою годівницею, тобто винесеною назовні у нижній частині однієї із стін своєрідною скринєю, яка накривалась «лядою» (кришкою на завісах), що дозволяло засипати свиням корм не заходячи усередину (сс. Старий Косів, Вербівець, Рибно Кос.). В окремих селах Придністров'я «кучі» («свинарні») могли споруджувати й з каменя (с. Чернелиця Гор.). Знаково, що тут навіть у тих випадках, коли «кучу» виділяли у «сайні», спорудженій з «глевків», частину стін обіч неї викладали з каміння.

«Карник», обстежений у с. Старий Косів (Кос.), прямокутний у плані (3,2 x 1,9 м), збудований у зрубній техніці. Споруда переkrita трисхилим дахом під драницею. З боку щита влаштоване доволі широке піддашшя. Тут нижня частина зрубу (на висоту приблизно 1 м) винесена. Вона утворює зовнішню годівницю, яку прикривають двома «лядами». По краях годівниці на зруб встановлені два короткі стовпці, які підтримують винесені поздовжні платви. Двері прорубані в одній із бокових (довших) стін. Подібна «куча» зі с. Вербівець (Кос.) експонується в Львівському музеї народної архітектури та побуту. У плані будівля прямокутна (3,94 x 2,9 м). Стіни складені у зрубній техніці з смерекових напівколод. Кутова врубка — риб'ячий хвіст без випусків торців поза площини стін. Підвалини «кучі» підняті на кам'яному фундаменті. У приміщенні (заввишки 1,4 м) влаштовані дерев'яна підлога і стеля. У будівлю веде двоє дверей: з вузького і ширшого боків.

Зовнішня годівниця тут влаштована дещо по іншому ніж у попередньому випадку: вона займає лише частину (0,9 м) біля кута вужчої стіни (у другій частині цієї стіни розташовані вхідні дверцята). Вкриває «кучу» двосхилий дах під гонтою. Знову ж «карник» обстежений у с. Рибно (Кос.) прямокутний у плані (1,95 x 1,5), збудований у зрубній техніці. У ширшій стіні влаштовані невеличкі двері (завширшки — 0,49 м). Зруб зовні відкритий, дах трисхилий під соломою, з причілка годівниця [3, с. 5—6].

Каркасно-дильовані «карники» для свиней звичайно будували з коротких деревин гіршої якості. Скажімо, каркас «карника» у с. Будилів (Снят.) становлять аж дванадцять «слупків», у бокових площинах кожного з яких вибрано «гар», куди заходять краї коротких (до одного метра) «сунців». Конструкція годівниці тут вже є дещо відмінною. «Куча», обстежена нами у с. Трійця (Снят.) збудована «вугли» з кругляка завтовшки 17 см. Зовні «мащена», побілена та підведена сажею (всередині відкрите дерево). У плані прямокутна (4,34 x 2,34 м). Стеля влаштована на рівні 1,8 м. Вкрита двосхилим дахом на трьох парах «кізлів». З довшого фасаду у «кучу» веде двоє дверей. Мобільною перегородкою з дощок, заввишки приблизно 1,2 м, вона поділена на два приміщення. Будівля розрахована на утримання двох свиней (кожної в окремій секції), проте при потребі дошки перегородки, краї яких вільно заходять у «гари» стовпів, легко виймаються. Подібні двохсекційні «карники», щоправда, будовані «в замітник», обстежені нами у селах Тростянка та Сопів (Кол.).

Нерідко, як і на Поділлі [16, с. 615], на Покутті зустрічалися невеличкі окремі споруди, у яких знизу утримували свині («куча»), а зверху («на підку») — кури («курник»): сс. Торговиця (Кол.), Олеша (Тлум.), Рогиня (Гор.), Джурів (Снят.) та ін. «Курник» з «карником» на свині могли розташовувати й в одній невеличкій будівлі поділеній перегородкою на два приміщення з окремими входами. Скажімо, такий «карник» ми обстежили у с. Турка (Кол.). Він побудований у «заміт», зовні мащений глиносоломою і побілений, вкритий трисхилим дахом. У плані споруда має прямокутну форму — 4,28 x 2,52 м. Поперечною перегородкою «карник» поділений на два приміщення: для свині (2,26 x 2,52 м) і для курей (1,87 x 2,52 м). В кожне з приміщень ведуть невеличкі дверцята (0,6 x 0,85 м). Слід відзначити, що

«Стаєнка», с. Пилипи Коломийського р-ну

у цьому селі таких споруд зафіксовано доволі багато. «Карничок» аналогічної конструкції (зовні помащений і побілений), перекритий двосхилим дахом обміряно нами й у с. Старий Гвіздець (Кол.). Це також видовжена у плані невеличка споруда (3,51 x 2,4 м), розділена перегородкою на два приміщення. Висота приміщень — 1,7 м, висота доху — 0,7 м. У кожному приміщенні високо під стелею влаштовано по невеличкому (0,3 x 0,24 м) віконцеві. Низькі двері (0,57 x 0,97 м), як і у попередньому випадку, ведуть у кожне з них з головного фасаду.

Поняття «малі архітектурні форми» двору включає в себе «сушарки», «вулики», «колодязі», «гноянки», огорожі, ворота, перелази, хвіртки тощо. Окремі з них (огорожі, ворота) уже були предметом розмови в одній із наших попередніх публікацій, тому у запропонованій розвідці зупинимось на характеристичі «сушарок» та колодязів.

У багатьох місцевостях Покуття широко практикувалось садівництво. У покутських селах з більшою кількістю фруктових садів (сс. Будилів, Глінци Снят., Великий Ключів Кол.), досить широко побутували «сушарки» («лозні») — споруди для сушіння фруктів (слив, яблук, груш, вишень тощо), що характерно і для інших етнографічних районів України [8, с. 32; 9, с. 151; 10, с. 29—30; 11, с. 102; 17, с. 236]. Вони представляли собою дещо заглиблені у землю, чи наземні будівлі, у яких споруджували піч специфічної конструкції, де, власне, і сушили фрукти. Для влаштування примітивніших із них шукали невисокий пагорб. При його підніжжі влаштовували піч, у якій розкладали вогнище, а «ліску» із фруктами встановлювали на пагорбі (над негли-

бокою ямою прямокутної форми). Від печі до верхнього заглиблення прокопували димохід. Для захисту від опадів над «лісою» робили мобільний двосхилий солом'яний дашок (с. Будилів Снят.).

Кількість колодязів у покутських селах окремих місцевостей могла бути різною. Це зумовлювалося низкою факторів: глибиною залягання водоносних пластів, наявністю поверхневих природних джерел, специфікою ґрунтів тощо. Скажімо, як одну із характерних рис двору підгірського лівобережжя Прута дослідники відзначали наявність майже у кожній садибі колодязя («кірніці», «кирніці», «криниці»), обкладеного дерев'яним зрубом. Зазвичай «кирніці» розташовували за огорожею, неподалік воріт, і обгороджували «легким плотом та деревами» [18, с. 182]. Це ж стосується й більшої частини прудо-дністровського межиріччя, де «на хатній вжиток мало не коло кожної хати є колодязь» [18, с. 197]. Натомість у деяких північних та наближених до Дністра місцевостях індивідуальні колодязі зустрічалися доволі рідко, переважали — споруджені спільними силами для користування жителів кількох господарств, а іноді і невеличкої вулички. Лише заможніші господарі викопували окремі колодязь. Частіше селяни користувались водою з річок, потоків та природних джерел. Як зазначають у с. Баб'янка (Кол.), «Більше по воду ходили до ріки». Глибина колодязя могла бути різною — вона залежала від рівня залягання водоносних пластів. Скажімо, у селах, наближених до Дністра, глибина «кірниць» могла сягати й 30—40 м, натомість у інших місцевостях вона зчаста була значно меншою — 5—6 м³.

На усій території Покуття заглиблену частину «кірниць» в основному викладали з місцевих порід каміння (сс. Тростянка, Великий Ключів, Малий Ключів, Мишин, Жукотин, Залуччя, Велика Кам'янка Кол.; Буківна, Сокирчин Тлум.; Семаківці, Корнів Гор.; Вільшаниця, Красилівка Тис.; Будилів, Підвисоке, Залуччя Снят. та ін.), зазвичай з пісковиків: червоного (сс. Семаківці, Городни-

ця, Передівання Гор.) чи сірого. Це стосується й покутсько-бойківського та покутсько-гуцульського пограниччя (Бог., Над., Кос.). Проте, у підгірській частині поряд із каменем для цієї мети могли використовувати й дерево (сс. Буківна Тлум., Красилівка, Вільшаниця Тис.), а місцями (сс. Корнів Кол., Пужники Тлум.) яму обкладали лише деревом. Скажімо, у в с. Жукотин (Кол.) тільки одна криниця була обкладена камінням (усі інші — деревом).

Залежно від місцевих умов (глибини залягання вод, специфіки ґрунтів тощо) технологічні процеси, пов'язані із спорудженням колодязів, мали свої особливості. У тих випадках, коли колодязь споруджували у доволі щільних ґрунтах, яму розкопували циліндричної форми (при кам'янистих ґрунтах — обов'язково), з майже вертикальними стінками (її діаметр дорівнював приблизно 1,8—2 м: с. Семаківці Гор.), натомість на ґрунтах сипких, зверху вона була доволі широкою (наприклад у с. Будилів (Снят.) при глибині колодязя 18 м, у верхній частині діаметр ями сягав 10 м) і поступово звужувалась з просуванням униз. У першому випадку (при значній глибині ями), при копанні колодязя землю витягували відрами за допомогою вала з корбою, встановленого на двох стовпах. Натомість у другому випадку (у конусоподібній ямі) через кожних 1,5—2 метри по висоті влаштували своєрідні уступи: землю викидали на нижній уступ, з нього — на вищий і т. д. При глинистих ґрунтах, у процесі копання, стінок ями не укріплювали, при м'якому і сипкому ґрунті влаштували дерев'яну обкладчину. На кам'янистих ґрунтах яма зазвичай була циліндричною, оскільки, коли на шляху до води траплявся камінь («скала»), то його приходилось «рвати» (за допомогою кирки продовбувати отвір), що було досить трудомістким процесом. Проте, наявність такої «скали» вважалась хорошою ознакою, «бо в скالی вода чистіша» і там не потрібно викладати муру.

Зазвичай докопавшись до водоносних пластів, влаштували кам'яне «дно» («аби не замулювало джерело»): сс. Баб'янка, Корнів, Тростянка (Кол.), Будилів (Снят.), Красилівка (Тис.) та ін. Каміння вкладали на дерев'яну хрестовину («кросна з хрестовиною»: с. Тростянка Кол., «хрестовина» с. Великий Ключів Кол., «хрест»: с. Будилів Снят.). Щоб кам'яні стінки колодязя не просідали («аби не тонув камінь»: с. Мишин Кол.), під них теж встановлювали

³ Відповідно до повідомлень респондентів в окремих населених пунктах глибина колодязів переважно була наступною: 30 м (с. Сокирчин Тлум.), 14—30 м (с. Семаківці Гор.), 18—20 м, зрідка — 10 м (с. Корнів Гор.), до 18 м (с. Будилів Снят.), 5—15 м (с. Підвисоке Снят.), до 10 м (с. Пужники Тлум.), в середньому 8 м (с. Вільшаниця Тис.), до 5 м (Залуччя Снят.), 5—6 м (с. Красилівка Тис.).

круглий «обруч» (с. Великий Ключів Кол.), «коесо» (с. Залуччя Кол.), чотирикутне «ярмо» (с. Мишин Кол.) чи «кросна» (с. Тростянка Кол.). Ці елементи зазвичай виготовляли з дуба (сс. Мишин, Залуччя Кол., Будилів Снят.). У с. Тростянка (Кол.) на дно вкладали «кросна» (хрестовину) з «яблуньки або грушки», а у с. Великий Ключів (Кол.) «обруч» (під стінки) і «хрестовину» (на «дно») робили з коленої верби. Місцеві респонденти зазначають: «Давали вербу, бо [тоді] пахуча вода; як з верби облупити кору, то вона довго в воді стоїт». Місцями дно («стілець») робили лише з дерева (без використання каміння): с. Залуччя (Снят.). Дещо по-іншому основу кам'яного колодязя влаштовували на Богородчанщині (с. Сажава): спершу на дно насипали відходи каміння, по цьому з дубового дерева зав'язували три вінці восьмигранного зрубу, а вже по цьому «фундаменті» на кругло викладали кам'яні стінки. Знову ж, у тих випадках, коли джерело було у кам'янистому ґрунті («шутрівці»), ні дерев'яної основи під стінки, ні «дна» в колодязях не влаштовували (сс. Семаківці, Корнів Гор., Городниця Тлум.).

Стінки колодязя викладали каменем «на кругло». Його дещо протісували («обробляли»: сс. Тростянка, Пилипи Кол.), а у деяких селах покутсько-бойківського пограниччя (Бог.) усім каменям надавали клиноподібної форми (подібно, як на склепіння льоху). Камінь клали «на сухо» (сс. Семаківці, Корнів Гор., Великий Ключів Кол., Красилівка Тис.) чи на глиняному розчині (сс. Тростянка Кол.). При спорудженні стінок (для їх вирівнювання — «аби камінь йшов на кругло») використовували спеціальний дерев'яний пристрій («веретено»: сс. Тростянка, Пилипи Кол.), який представляв собою три вертикальні тички, скріплені поперечками (середня тичка була дещо довшою). Кладку колодязя (кожен шар) вирівнювали прокручуючи «веретено» навколо осі (середньої тички). Інколи для цього використовували пристрій дещо відмінної конструкції — «круг»: с. Корнів (Гор.). Уклавши шар каміння та «вирівнявши» його, із зовнішнього боку стінок засипали ґрунт, добре його притрамбовували і кам'яну кладку продовжували (сс. Великий Ключів Кол., Будилів, Залуччя Снят.).

При обкладанні колодязної ями деревом могли використовувати дві техніки: каркасну (с. Вільшаниця Тис.) та зрубну (сс. Коршів Кол., Красилівка Тис.,

«Стайня», с. Гарасимів Тлумацького р-ну

Пужники Тлум.). У першому випадку по кутах ями встановлювали чотири дубові стовпи (які у кількох місцях скріплювали поперечками), а ззовні з усіх боків колодязь обкладали дубовим «дилинням»: вкладали шар дилиння, присипали землею, притрамбовували і т. д. (глибина такого колодязя сягала 8 м: с. Вільшаниця). У с. Коршів, при спорудженні колодязя технікою «в вугли», розкопували широку яму, яка з просуванням вгіб звужувалася. Докопавшись до води, на дно вкладали камінь і монтували зруб: і в міру укладання вінців, їх навколо поступово засипали ґрунтом. У деяких населених пунктах зрубний колодязь споруджували по-іншому. Скажімо, у с. Красилівка (Тис.) розкопували неглибоку (завглибшки приблизно 1 м) квадратну у плані яму (приблизно за розмірами колодязя), в неї встановлювали дерев'яне «цебрині» зав'язане «в піввугол» (чистий замок), потім знову прокопували на 1 м: зруб опускали, а зверху — знову нарощували і т. д. Докопавшись до джерела води, дно вимоцували каменем («мостили каменем»). Глибина такі «криниці» сягала 5—6 м.

Частину скрині колодязя над поверхнею землі («цебрині», «цебрині», «цимбрівка», «цимбрівка») на усій території Покуття давніше споруджували з дерева (сс. Пужники Тлум., Красилівка Тис. Залуччя, Мишин, Великий Ключів, Коршів Кол., Будилів, Підвисоке Снят., Корнів Гор.). У підгірській частині (сс. Пужники Тлум., Красилівка Тис., Коршів Кол.) його зазвичай монтували у зрубній техніці (квадратний, шести- чи, в окремих випадках, восьмигранний у плані зруб), натомість на придністрянщині «цебровині» частіше було каркасним із заповненням дошками (с. Корнів Гор.). Що-

правда, зрідка тут траплялось, що надземну частину колодязя мурували з каменя, а то й складали з чотирьох проставлених на ребро плит.

Із деяких сіл Коломийщини (Жукотин, Велика Кам'янка, Джурків) маємо згадки про «кадубні кірницьі», у яких як заглиблену, так і надземну її частини становила вижолоблена колода. Скажімо, респондент зі с. Джурків Ніньовський Василь Іванович (1929 р. н.) ще у часи свого дитинства бачив таку криницю («з кадуба») у дворі свого діда. За його словами, вона складалася із двох доволі довгих вижолоблених колод, приблизно 70 см у діаметрі, які укладали одна на одну («довгий оден кадуб клали на другий»). Верхній «кадуб» виступав над поверхнею землі приблизно на 1 м, що творило своєрідне «цембрині».

Залежно від глибини залягання джерела воду тягнули жердкою, за допомогою «журавля» або «валу з корбою». Там, де вода залягала неглибоко, її добували за допомогою звичайної жердки — палиці із сучком на кінці («ключка», «ключ», «крюка», «кавулька», «тичка», «жердка»), до кінця якої зачіпали відро («ведро», «коновка дерев'єна»): «кірницьі на жердку» (сс. Пужники Тлум., Баб'янка, Залуччя, Тростянка, Мишин Кол., Підвисоке Снят. та ін.).

Це могли здійснювати й за допомогою «журавля» — важільного підйомного механізму. Такий «журавель» складався із вкопаного в землю дубового стовпа, який завершувався розвилкою («слуп», «соха», «дуб з росохами») та махової перекладини («дуги»), рухомо закріпленої на осі у розвилці стовпа. У прикореневій частині «дуги» закріплювали шматок деревини чи камінь («вагу»), до верхівки зачіпали тоншу жердину («жердка», «ключ», «крюка») з гачком, ланцюгом чи «кулком» у нижній частині, до якого зачіпали відро: «кірницьі на журавель» (сс. Буківна Тлум., Баб'янка, Залуччя, Тростянка, Мишин, Великий Ключів Кол., Підвисоке, Залуччя Снят. тощо).

У тому разі, коли водоносні пласти залягали на значній глибині, колодязь облаштовували барабанним підіймачем — «валом (валком дерев'єним) з корбою»: сс. Будилів Підвисоке (Снят.), Семаківці, Корнів (Гор.), Сокирчин (Тлум.) та ін. «Кірницьі» з валом мали довгий ланцюг, що намотувався на вал. До валу закріплювали старе колесо від воза, обладнане «корбою» (чи просто дерев'яну «корбу»). Над таким колодязем споруджували дашки склад-

ніших чи простіших конструкцій (давніше неширокий двосхилий дашок із двох дощок прикривав лише вал). Багаті селяни біля криниць ставили «жолоби», з яких напували тварин. У підгірській частині це були «довгі, видовбані з грубих деревин, жолоби» [18, с. 182], натомість на Придністров'ї їх видобували з каменя-пісковика. В окремих випадках на підгір'ї над «кірницями» облаштовували невеличкі зрубні будиночки з повноцінним дахом і дверима, які дослідники Карпатського будівництва трактують як відгомін криниць соляних копалень [13, с. 86]. У деяких придністровських селах Покуття, як і на Поділлі, вже у кінці ХІХ ст. побутовали артезіанські криниці-помпи, через які можна було діставати воду із значних глибин.

Завершуючи розгляд специфіки покутських колодязів, варто зупинитись на деяких звичаях, пов'язаних із пошуком місця для них та окремими обрядовими аспектами. Перш ніж копати «кірницью», необхідно було вибрати місце, де близько до поверхні проходили водоносні пласти. Передовсім це могли здійснювати за зовнішніми ознакам. Скажімо, у с. Залуччя (Кол.) вважали, що «там, де барвінок росте — вода є, тому там копають колодці». Інколи до вибору місця залучали старших («знаючих») людей. Зокрема в цьому ж с. Залуччі, «як мали копати кирницью, то кликали спеціального чоловіка... він шось робив і казав, чи можна копати, чи ні»⁴. Проте найчастіше місце розшукували за допомогою загальновідомого методу, використовуючи дві лозини чи шматок дроту. Інколи для цієї мети використовували куряче яйце: звечора його клали на поверхню ґрунту і трохи присипали землею чи накривали череп'яною мискою. Вранці (до сходу сонця) перевіряли, чи на ньому виступила роса. Наявність роси розцінювалась як позитивна ознака і засвідчувала про близькість водоносних пластів (с. Солотвин Бог.). У с. Підвисоке (Снят.) таке місце розшукували наступним чином: «Кладут волос з вівці під блешку (шматок бляхи) наніч: як зрані є роса, то [місце] добре»⁵.

⁴ Зап. 16.09.04. у с. Залуччя Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. від Остаф'юк Наталії Мартинівни, 1920 р. н.

⁵ Зап. 11.09.2002 у с. Підвисоке Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. від Тофана Василя Івановича, 1919 р. н.

Перед тим, як приступати до роботи, місце, вибране під колодязь, «святили» (кропили свяченою водою): с. Малий Ключів (Кол.). Знову ж, перед тим, як перший раз набирати з нового колодязя воду, у нього «лили свячену воду і кидали срібні гроші» (с. Семаківці Гор.). У с. Малий Ключів у нову криницю «лили свячену воду і кидали гашене вапно». Вапно кидали в криницю й у с. Залуччя (Кол.).

Таким чином, набір основних господарських будівель покутського сільського двору, призначених для утримання домашніх тварин, у загальних рисах відповідав загальноукраїнському. Водночас тут присутня низка локальних явищ, які сформувалися на стику традиційних культур Гуцульщини та Поділля, що відбилося у специфіці планування, блокуванні окремих приміщень, особливостях техніки та технології будівництва тощо.

- Архів Львівського музею народної архітектури та побуту (далі — Архів ЛМНАП). — Ф. Матеріали експедицій. — Спр. ЗВ-11. — 45 арк.
- Архів ЛМНАП. — Ф. Матеріали експедицій. — Спр. Зв-15 (додаток до ЗВ-17. — Т. I). — 44 арк.
- Архів ЛМНАП. — Ф. Матеріали експедицій. — Спр. ЗВ-16 (додаток до ЗВ-17. — Т. II). — 42 арк.
- Архів ЛМНАП. — Ф. Матеріали експедицій. — Спр. ЗВ-17. — 41 арк.
- Архів ЛМНАП. — Ф. Матеріали експедицій. — Спр. Зв-53. — 35 арк.
- Вовк Хв. Етнографічні особливості українського народу / Хведір Вовк // Хв. Вовк. Студії з української етнографії та антропології. — Київ : Мистецтво, 1995. — С. 39—218.
- Гагенмейстер В. Настінні розписи Кам'яниччини: Матеріали до вивчення українського селянського мистецтва / В. Гагенмейстер — Кам'янець-Подільський : Видання художньо-промислової профшколи, 1930. — 28 с. : іл.
- Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат / Т.О. Гонтар. — Київ : Наукова думка, 1979. — 137 с.
- Кожолянко Г. Етнографія Буковини / Г. Кожолянко. — Київ : Наукова думка, 1979. — Т. 1. — 384 с.
- Кожолянко Г. Народознавство Буковини. Народна архітектура: Навч. посібник / Г. Кожолянко. — Чернівці : Рута, 2000. — 112 с. : іл.
- Косміна Т.В. Сільське житло Поділля (кінець XIX — XX ст.): історико-етнографічне дослідження / Т.В. Косміна. — Київ : Наукова думка, 1980. — 190 с.
- Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України: навч. посібн. / С.А. Макарчук. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. — 352 с. : 53 іл.
- Могитич І.Р. Господарські будівлі / І.Р. Могитич // Гошко Ю.Г., Кіщук Т.П., Могитич І.Р., Федака П.М. Народна архітектура Українських Карпат XV—XX ст. / АН УРСР. Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського. Львів. відділення. — Київ : Наукова думка, 1987. — С. 82—88.
- Паньків М. Садиба на Покутті (кінець XIX — початок XX ст.) / Михайло Паньків, Ігор Деркач. — Івано-Франківськ, 1994. — 6 с. + 24 іл.
- Радович Р. Господарські будівлі двору волинян II пол. XIX — I-ї пол. XX ст. (за матеріалами рівненської частини етнографічної Волині) / Роман Радович // Архітектурна спадщина Волині: Збірник наукових праць / за ред. П.А. Ричкова. — Вип. 3. — Рівне : ПП ДМ, 2012. — С. 212—218.
- Радович Р. Деякі специфічні аспекти господарських будівель подільського двору (за матеріалами півдня Хмельниччини). Українська культура: з нових досліджень / Роман Радович. — Львів, 2007. — С. 606—620.
- Радович Р. Народна архітектура Старосамбірщини XIX — першої половини XX ст. (житлово-господарський комплекс) / Роман Радович. — Київ : Видавець Олег Філюк, 2015. — 352 с.
- Русов М. Типи сільських селищ в полудневій частині Галичини / Михайло Русов // Збірник природничо-технічної секції Українського Наукового Товариства в Києві. — Київ : Друкарня Другої Друкарської Артіли, Велика Володимирська 43, 1915. — Кн. 3. — С. 77—221.
- Kolberg O. Pokucie: Obraz etnograficzny / Oskar Kolberg. — Krakow : W drukarni uniwersytetu jagellocskiego, 1882. — Т. 1. — 360 s. : il.
- Mroczo Fr. X. Hnatyczczyzna / Fr. Xawery Mroczo. — Lwyw : Z drukarni Wiadysiawa Jozicskiego, 1897. — Cz. 1. — 83 s.

REFERENCES

- Arkhiv L'vivs'koho muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu* (dali — Arkhiv LMNAP). F. Materialy ekspedytsij. Spr. ZV-11. 45 ark. [in Ukrainian].
- Arkhiv LMNAP*. F. Materialy ekspedytsij. Spr. Zv-15 (dodatok do ZV-17. T. I). 44 ark. [in Ukrainian].
- Arkhiv LMNAP*. F. Materialy ekspedytsij. Spr. ZV-16 (dodatok do ZV-17. T. II). 42 ark. [in Ukrainian].
- Arkhiv LMNAP*. F. Materialy ekspedytsij. Spr. ZV-17. 41 ark. [in Ukrainian].
- Arkhiv LMNAP*. F. Materialy ekspedytsij. Spr. Zv-53. 35 ark. [in Ukrainian].
- Vovk, Khv. (1995). Etnohrafichni osoblyvosti ukrains'koho narodu. In Vovk, Khv. *Studii z ukrains'koi etnohrafii ta antropologii* (pp. 39—218). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Hahenmeister, V. (1930). *Nastinni rozpysy Kam'ianechchyny: Materialy do vyvchennia ukrains'koho selians'koho mys-*

- tetstva. Kam'ianets'-Podil's'kyj: Vydannia khudozhn'o-promyslovoi profshkoly* [in Ukrainian].
- Hontar, T.O. (1979). *Narodne kharchuvannia ukrainsiv Karpat*. Kyiv: Naukova dumka — 137 s. [in Ukrainian].
- Kozholianko, H. (1979). *Etnohrafiia Bukovyny* (Vol. 1). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kozholianko, H. (2000). *Narodoznavstvo Bukovyny. Narodna arkhitektura: Navch. posibnyk*. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
- Kosmina, T.V. (1980). *Sil's'ke zhytlo Podillia (kinets' XIX—XX st.): istoryko-etnohrafichne doslidzhennia*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Makarchuk, S.A. (2012). *Istoryko-etnohrafichni rajony Ukrainy: navch. posibn. L'viv: LNU imeni Ivana Franka* [in Ukrainian].
- Mohytych, I.R. (1987). Hospodars'ki budivli. In Hoshko, Yu.H., Kischuk, T.P., Mohytych, I.R., & Fedaka, P.M. *Narodna arkhitektura Ukrain's'kykh Karpat XV—XX st.* (pp. 82—88). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Pan'kiv, M., & Derkach, I. (1994). *Sadyba na Pokutti (kinets' XIX — pochatok XX st.)*. Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
- Radovych, R. (2012). Hospodars'ki budivli dvoru volynian II pol. XIX — I-i pol. XX st. (za materialamy rivnens'koi chastyny etnohrafichnoi Volyni). In Rychkov, P.A. (Ed.) *Arkhitekturna spadschyna Volyni: Zbirnyk naukovykh prats'* (Issue 3, pp. 212—218). Rivne: PP DM [in Ukrainian].
- Radovych, R. (2007). *Deiaki spetsyfichni aspekty hospodars'kykh budivel' podil's'koho dvoru (za materialamy pivdnia Khmel'nychyny)*. *Ukrains'ka kul'tura: z novykh doslidzen'* (pp. 606—620). L'viv [in Ukrainian].
- Radovych, R. (2015). *Narodna arkhitektura Starosambirshchyny XIX — pershoi polovyny XX st. (zhytlovo-hospodars'kij kompleks)*. Kyiv: Vydavets' Oleh Filiuk
- Rusov, M. (1915). Типы sil's'kykh selysch v poludnevij chastyni Halychyny. In *Zbirnyk pryrodnycho-tekhnichnoi sektsii Ukrain's'koho Naukovoho Tovarystva v Kyivi* (Kn. 3, pp. 77—221). Kyiv: Drukarnia Druhoi Drukars'koi Artily, Velyka Volodymyrs'ka 43 [in Ukrainian].
- Kolberg, O. (1882). *Pokucie: Obraz etnograficzny* (Vol. 1). Krakuw: W drukarni uniwersytetu jagelloskiego [in Polish].
- Mroczo, Fr. X. (1897). *Hnatyssczyzna* (Vol. 1). Lwuw: Z drukarni Wiadysiawa Jozisskiego [in Polish].

Roman Radovych

BUILDINGS OF COURT IN POKUTTIA: BUILDINGS FOR HOLDING OF DOMESTIC ANIMALS AND POULTRY AND SMALL ARCHITECTURAL FORMS

Household buildings, intended for keeping livestock and poultry («staini», «karnyky», «kurnyky» etc.), as well as small architectural forms of a court yard (drying, wells) are considered. Their specific features and planning peculiarities are analyzed. Particular attention is focused on technique and technology of construction.

Keywords: Pokuttia, household buildings, «stainia», chicken coop, «karnyk», forehead, well, engineering technique.

Роман Радович

ЗАСТРОЙКА ПОКУТСКОГО ДВОРА: ПОСТРОЙКИ ДЛЯ СОДЕРЖАНИЯ ДОМАШНЕГО СКОТА, ПТИЦЫ И МАЛЫЕ АРХИТЕКТУРНЫЕ ФОРМЫ

Рассматриваются хозяйственные постройки, предназначенные для содержания домашнего скота и птицы («стайни», «карныкы», «курныкы» и др.), а также малые архитектурные формы двора (сушарни, колодцы). Проанализировано их специфические черты и особенности планировки. Особое внимание сконцентрировано на технике и технологии строительства.

Ключевые слова: Покуття, хозяйственные постройки, хлев, курятник, «карник», «загорода», колодец, техника строительства.